

3. Vyloučení zplouzení a výchovy potomstva (*bonum prolis*) a odpovědné rodičovství

JUDR. ZDENĚK KAPITÁN, PH.D.
prokurátor DCS v Brně,
katedra mezinárodního a evropského práva
Právnické fakulty Masarykovy univerzity

I. Úvod

Při vymezení následků vyloučení dobra potomstva je třeba *de lege lata* vycházet na prvním místě ze základního ustanovení kanonického práva, jež manželství obecně definuje, tedy z kán. 1055 § 1 CIC, podle nějž: *Manželský svazek, kterým muž a žena mezi sebou vytvářejí nejuvnitřnější společenství celého života, zaměřené svou přirozenou povahou na prospěch manželů a na zplouzení a výchovu dětí, je mezi pokřtěnými povýšen Ježíšem Kristem na svátost. Je zřejmé, že dispozicí tohoto ustanovení je povýšení manželství na svátost, nicméně soubor hypotéz, které tuto dispozici podmiňují, stanoví celou řadu podmínek:*

1. Právo stanoví, že se musí jednat o vztah mezi mužem a ženou.
2. Vedle tohoto esenciálního znaku manželství právo dále definuje kvalitu tohoto svazku úpravou prvků manželství. Manželství tedy nemůže být jakýmkoliv spojením, ale spojením určitých parametrů:¹
 - a) nejuvnitřnější společenství celého života,
 - b) dobro manželů,
 - c) dobro potomstva – zplouzení a výchova dětí.

Tyto parametry jsou sice regulovány – jak plyne ze struktury a systému textu – taxativním výčtem, nicméně terminologie v tomto případě je natolik obecná, že znemožňuje exaktní vymezení obsahu jednotlivých prvků manželství.

3. Poslední podmínkou svátostnosti je skutečnost, že se jedná o vztah mezi pokřtěnými.

Cílem tohoto příspěvku není rozebírat definici manželství podle kán. 1055 § 1 CIC, ani oprávněnost změny modelu pojmání manželství jako svazku, nikoliv jako smlouvy v pojetí, které znal CIC 1917.² Avšak v samém úvodu je třeba upozornit na nutně komplementární přístup. Ačkoliv se zde má pojednávat pouze o jediném prvku manželství, nelze jej vidět bez souvislosti s jinými prvky a vlastnostmi manželství. Ty přirozeně navozují mnohé otázky etické (například vymezení pohlaví), věroučné (svátostnost manželství, přístup k manželstvím *disparitas cultus* etc.) a právní (například obsah a zejména hranice legálního vymezení toho, co lze považovat za životní společenství – *consortium vitae* – a mnoho jiných). Vycházíme-li z premisy, že kanonické právo je v úzkém sepětí s normami křesťanské morálky a věrouky, neboť očekává naplnění svého obsahu také křesťanským duchem,³ bylo by možno se zabývat mnoha dalšími detaily a souvislostmi (zejména pokud jde o celé spektrum vzájemně souvisejících neplatnostních důvodů), nicméně tento příspěvek se nehodlá na tento tenký led pouštět, nehodlá dokonce ani dopodrobna rozebírat jazykové nuance latinského textu a jejich interpretační důsledky;⁴ jeho cílem je zaměřit se na tyto základní otázky problému vymezeného nadpisem:

¹ Stranou jsou zde ponechány další okolnosti úpravy kvality manželského svazku, zejm. kán. 1056 CIC.

² Podrobněji: *Reinhardt, F. F.*: Entsprechen Konsensanforderungen (C. 1057 CIC) und Konsensmängel (CC. 1095 – 1103 CIC) einander? Eine Anfrage an das Konsensrecht der katholischen Kirche. DPM 2 (1995), str. 69 – 87.

³ *Hrdina, A.*: Kanonické právo. 1. vydání. Praha: Eurolex Bohemia, 2002. Str. 69

⁴ To je vyhrazeno jistě velkým osobnostem církevního práva, nadto to ani rozsah a účel tohoto příspěvku nepřipouštějí. Nadto se jedná o otázky, ve vztahu k nimž probíhá mezi kanonisty poměrně rozsáhlá debata. Viz podrobněji například: *Burke, C.*: The Bonum Coniugum and the Bonum Proles; Ends of Properties of

1. Lze jednoznačně vymezit obsah právního termínu *bonum prolis*?
2. Jaké následky mohou být spojeny s „vadami“ v této oblasti?

II. Obsahové vymezení termínu *bonum prolis* a souvislost s odpovědným rodičovstvím

Dobro potomstva je vlastním a přímým cílem manželství; není přitom omezeno pouze na pouhé plození, ale je úzce spojeno s nutností přátelské lásky mezi manžely, které je také základem nové výchovy. Základ obou těchto vzájemně propojených elementů – dobra potomstva a dobra manželů – plyne z biblického poselství vyjádřeného v Genesis: „*Plod'te a množte se a naplňte zemi*“⁵ a „*Proto muž opustí svého otce a matku a přilne ke své ženě a stanou se jedním tělem*.“⁶ Výchova potomstva je přitom integrální součástí účelu reprodukce – dílo nelze nechat nedokončené ve smyslu péče o tělesný, duševní a duchovní růst potomstva⁷ a výchova vyplývá ze zvláštního vztahu lásky a příbuzenství mezi rodiči a dětmi, a proto je úzce spjata se samotným předáváním lidského života.⁸

Lapidárně shrnul dobra manželství již svatý Augustin – potomstvo, věrnost (a láska) a svatost (*bonum prolis, bonum fidei, bonum sacramenti*).⁹ Podle svatého Augustina má být manželská sexualita otevřena výhradně plodivým účinkům a na základě nauky o dědičném hříchu a konkupiscenci ji považuje za nedobrou;¹⁰ toto pojetí a posun k pozitivnějšímu hodnocení manželské sexuality jako stvořitelské danosti přinesl až středověk. Proti významu potomstva jsou však méně hodnoceny interpersonální vztahy, jako je manželské přátelství.¹¹ Období po tridentském koncilu hierarchizuje cíle manželství, kde vzájemná pomoc manželů a pomoc proti žádostivosti představují sekundární cíl manželství.¹² Toto chápání bylo ostatně integrováno i do formulace kán. 1013 § 1 CIC 1917. Období do přijetí stávajícího CIC je pak obdobím postupného odhierarchizování cílů manželství až do současné podoby.

Za jeden z nejkoncepčnějších pramenů novější doby, který pojednává o parametrech manželství a staví ostatně na základních pozicích svatého Augustina a svatého Tomáše Akvinského, je považována encyklika *Casti connubii* Pia XI. z roku 1930, které – pokud jde o otázky výchovy – předchází encyklika *Divini illius magistri* z roku 1929, kterou lze rovněž ve vztahu k části rozebírané materie použít. Další reflexi bychom mohli spatřovat v encyklice *Humanae vitae* Pavla VI. z roku 1968. Zásadním vodítkem se může stát rovněž konstituce II. vatikánského koncilu *Gaudium et spes* z roku 1965, která se stala jedním ze základních podkladů tvorby současného CIC. Pro vnímání zkoumaného problému jsou tyto prameny velmi důležité, proto je lze doporučit ke hlubšímu studiu; jejich podrobný rozbor na tomto místě však není možný ani účelný. Ačkoliv se z hlediska formálního nejedná o závazné prameny práva, nelze říci, že jsou tyto prameny „bez závaznosti“, neboť ovlivňují materiální

Marriage? *The Jurist* 49 (1989), str. 704 – 713, *týž*: Die Zwecke der Ehe: Institutionelle oder personalistische Sicht? *Monitor Ecclesiasticus* 120 (1995), str. 449 – 478, *Bertolino, R.*: Matrimonio canonico e bonum coniugum. Per una lettura personalistica del matrimonio cristiano. Turín, 1995, či *Lüdicke, K.*: Matrimonial Consent in Light of a Personalist Concept of Marriage: On the Council's New Way of Thinking about Marriage. *StCan* 33 (1999), str. 473 – 503.

⁵ Gn 1, 28.

⁶ Gn 2, 24.

⁷ Podrobněji viz *Michal, J. J.*: Kanonické manželské právo. Praha: Ústřední církevní nakladatelství. 1957. Str. 19 – 20.

⁸ Podrobněji viz *Polášek, F.*: Církevní manželství podle kanonického práva. Praha: Česká katolická charita, 1990. Str. 15 a 21.

⁹ *Svatý Augustin*: De bono conjugali, c. 24, n. 32.

¹⁰ *Dolista, J.*: Naděje vložená do manželství. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1994. Str. 78.

¹¹ Tamtéž, str. 90.

¹² Tamtéž, str. 128.

stránku pravidel a přispívají k definici obsahu nauky víry, jak o tom již byla výše učiněna zmínka.¹³

Z hlediska právního je třeba na každý pád vycházet z definice podané v kán. 1055 CIC, jenž hovoří o tom, že křesťanské manželství je „*indole ... ad prolis generationem et educationem ordinatum*“.¹⁴ Pokračujeme-li však ve vymezení obsahu plození a výchovy, musíme se nutně zabývat zmíněnými materiálními prameny. Vzhledem k tomu, že plození potomstva a výchova jsou jasným důkazem, že Bůh po pádu Adama a Evy nechal zcela jasně vítězit život nad smrtí jako důsledek prvotního hříchu právě prostřednictvím pokračování pokolení. **Je tedy naprosto zřejmé, že absolutní vyloučení plození a výchovy potomstva jako neoddělitelné činnosti vedoucí k zachování koloběhu života je v rozporu s Boží vůlí, proto neakceptovatelné a nacházející odpovídající reflexi v důvodech neplatnosti manželství.**¹⁵

Z hlediska právního je však třeba posuzovat také různé neabsolutní postoje/vztahy k plození a výchově potomstva; například dočasné vyloučení plození, plození ve vztahu k určitému partnerovi, připuštění plození dětí a vyloučení participace na jejich výchově a podobně. Ačkoliv je existence důvodu neplatnosti manželství zkoumána ve vztahu k okamžiku uzavření sňatku, lze učinit závěry ve vztahu k tomuto období s ohledem na analogické názory nauky Církve ve vztahu k **odpovědnému rodičovství**, jež směřují do oblasti manželské sexuality, tj. sexuality „posnateční“.

Encyklika *Humanae vitae* rozlišuje dva projevy odpovědného rodičovství z hlediska fyzických, hospodářských, psychologických a sociálních podmínek:¹⁶

1. buď řádně uvážené a velkodušné rozhodnutí mít početnou rodinu,
2. nebo rozhodnutí učiněné z vážných důvodů při zachování mravního zákona, vyhnout se dočasně nebo na neurčitě dlouhou dobu narození nového dítěte.

Z hlediska definice manželství podle kán. 1055 CIC je prve zmíněná možnost žádoucí,¹⁷ proto není nutné její kanonicko-právní důsledky rozebírat.

Diskutabilní je však možnost zmíněná v pořadí jako druhá. Lze se naprosto přirozeně ptát, jak (budoucí) manželé poznají, jaký počet dětí jim byl v Božím plánu dán. Manželé to poznají rozumovou úvahou, zvažující konkrétní okolnosti svého manželského a rodinného života, která je vede k příslušným závěrům, do kterých nikdo nemá mluvit. Krátce řečeno: Kompetentním interpretem Božího plánu je rozum rodičů.¹⁸ Nutno ale obratem ruky dodat, že k posouzení odpovědného sdělování života nezávisí mravní povaha jednání jen na upřímném úmyslu a zhodnocení pohnutek, ale musí se určovat objektivními měřítky, vzatými z přirozenosti lidské osoby a jejích činů.¹⁹ Nelze tedy zjednodušeně uzavřít, že plození potomstva je neomezitelné a že uplatnění subjektivní úvahy manželů nemá žádné místo. Tento závěr není rozhodně nový pro řadového věřícího a už vůbec ne pro duchovní pastýře.

¹³ K této „zprostředkované závaznosti“ viz i *Lüdicke*, dílo cit. v pozn. 4, str. 485.

¹⁴ Text je přirozeně významově jasnější přinejmenším v části, kde český překlad volí obrat „zplazení“ odvíjející se od dokonavého slovesného tvaru.

¹⁵ Viz k tomu i závěr in *Burke, C.*: The Bonum Coniugum and the Bonum Proles; Ends of Properties of Marriage? The Jurist 49 (1989), str. 713.

¹⁶ *Humanae vitae* 10.

¹⁷ Jistě by bylo možno komplikovat problém rozbořením kritérií uváženosti a velkodušnosti rozhodnutí pro „početně neomezené“ plození dětí; s ohledem na omezený rozsah tohoto příspěvku a také s ohledem na statisticky nízký výskyt této varianty v reálném životě se tento příspěvek do hlubšího rozporu nepouští.

¹⁸ *SKOBLÍK, J.*: K VÁCHOVU ČLÁNKU „JAK PŘIROZENÉ JE PŘIROZENÉ PLÁNOVÁNÍ RODIČOVSTVÍ?“ DOSTUPNÉ NA [HTTP://KTF.CUNI.CZ/~SKOBLIK/KOMENTARE/VACHA_CLANEK.HTM](http://KTF.CUNI.CZ/~SKOBLIK/KOMENTARE/VACHA_CLANEK.HTM)

¹⁹ Viz *Gaudium et spes* 51, *Humanae vitae* 10.

Nauka církve se v oblasti manželské sexuality naprosto jednoznačně vyjadřuje „pouze“ v tom smyslu, že za neetickou považuje umělou antikoncepci.²⁰ Z hlediska etického a morálního je však aktuální otázkou spíše těžká akceptovatelnost této jednoznačnosti v běžných sociálních a sociologických podmínkách manželů. Obecně snad panuje shoda v tom, že:²¹

1. Rodiče kompetentně rozhodují o počtu svých dětí.
2. Sobecké, korektně nezdůvodněné odmítání dítěte je neetické.
3. Dočasná nebo trvalá zdrženlivost je oceňovaný „antikoncepční“ prostředek, jehož cena však poklesla.
4. Východisko z nouze manželů nelze nikdy hledat v antikoncepci s abortivními účinky (znamená souhlas s případnou interrupcí), ani antikoncepcí ohrožující zdraví (tím je porušována povinnost péče o zdraví).
5. Pohrdání metodou přirozeného plánování rodičovství je rovněž neetické, neboť její vyžadování naukou církve je odůvodněné.

Z uvedené – a jistě zjednodušující – synopse však neplyne možnost učinit jednoznačný a generalizující závěr ve vztahu vyloučení plození a výchovy potomstva. Jediné, co může být vysloveno jednoznačně vysloveno, potvrzuje již zmíněnou premisu, že absolutní vyloučení plození potomstva či rezignace na výchovu dětí je v rozporu s kanonickým právem. **Otázka relativního vyloučení (ať už z hlediska časového nebo kvantitativního) stanovena není a záleží na konkrétním posouzení případu; podstatná přitom budou hlediska pastorační a morálně-teologická.** Aplikační návod (avšak nikoliv univerzální) tak lze brát například ze sentencí Římské rotý dotýkajících se dobra potomstva.

III. Možná právní hodnocení nedostatků v oblasti plození a výchovy potomstva

Bonum prolis se v judikatuře Římské rotý²² vyskytuje v souvislosti se třemi nesplatnostními důvody – kán. 1101 § 2 CIC, kán. 1095 °2 CIC a kán. 1095 °3 CIC. Proto se nejprve můžeme zabývat jimi:

1. Kán. 1101 § 2 CIC

Text: *Neplatně se uzavírá manželství, jestliže jedna nebo obě strany vylučují pozitivním úkonem vůle samo manželství, nebo některý podstatný prvek manželství nebo některou podstatnou vlastnost.*

Ve vztahu k dobru potomstva bude citovaný důvod zřejmě nečastějším a do jisté míry „ryzím“ případem. Bude se jednat o situace, kdy je – například pod vlivem rodinné tradice – uzavírán církevní sňatek a postoj jednoho z manželů (nebo i obou) vylučuje buď absolutně, nebo relativně uzavírání sňatku s cílem plodit a vychovávat potomstvo.

Pokud se z hlediska skutkového dotýká možnost aplikace pouze ve vztahu k dobru potomstva, pak se bude jednat o částečnou simulaci manželského souhlasu. V takovém případě si je osoba plně vědoma podstaty manželství, chápe i povinnosti vyplývající z uzavření sňatku, ale současně dobro potomstva vědomě vylučuje.²³

²⁰ *Humanae vitae* 14, *Familiaris consortio* 32, *Dopis rodinám* 12.

²¹ SKOBLÍK, J.: K SOUČASNÉ ETICKÉ SITUACI UMĚLÉ ANTIKONCEPCE. DOSTUPNÉ Z [HTTP://KTF.CUNI.CZ/~SKOBLIK/KOMENTARE/ANTI-KONCEPCE.HTM](http://ktf.cuni.cz/~SKOBLIK/KOMENTARE/ANTI-KONCEPCE.HTM).

²² K historické genezi judikatury a k jejímu kritickému hodnocení viz *Naron, M. A.*: *Bonum Prolis in Rotal Jurisprudence*. Studie dostupná na www.clsp.org.ph/docs/2002-naron-bonum.pdf

²³ Viz *Klimeš, P.*: *Psychické příčiny neplatnosti manželství*. Matice cyrilometodějská, 2004. Str. 63.

2. Kán. 1095 °2 CIC

Text: *Nezpůsobilí pro uzavření manželství jsou, kdo mají závažnou poruchu soudnosti, co do podstatných práv a povinností manželských, které se předávají a přijímají.*

Citované ustanovení reguluje psychickou neschopnost pro uzavření manželství pro nedostatek hodnotícího rozlišení podstatných manželských práv a povinností. Ve vztahu k předmětu tohoto příspěvku jsou předmětem soudu nupturienta práva a povinnosti, které souvisejí s plozením a výchovou dětí.

Před vstupem do manželství by měl být jedinec schopen na základě dostatečného teoretického poznání o manželství kriticky vyvodit, co je obsahem manželství.²⁴ Toto hodnocení se vztahuje jednak k osobě partnera, jednak k osobě vlastní²⁵ – lapidárně řečeno, nupturient by měl být s to učinit soud, zda je partner schopen uskutečnit manželství realizací podstatných práv a povinností a zda je schopen toho ve vztahu k partnerovi sám.

Uvedenému úsudku však mohou bránit okolnosti, které způsobují, že náhled osoby na hodnoty a schopnost úsudku jsou narušeny způsobem, který znemožňuje přijmout platný manželský závazek. Těmito okolnostmi mohou být jednak psychické choroby a psychopatické poruchy, ale také nesprávně osvojené pojmy, nedostatek zralosti, nekontrolovatelné emoce, poruchy v citovém životě a jiné.²⁶

Tuto neschopnost je však třeba posuzovat individuálně ve vztahu ke každému jedinci, neboť existence zmíněné okolnosti u jednoho může vést k neschopnosti, u jiné osoby vyloučení volnosti úsudku nepovede.

3. Kán. 1095 °3 CIC

Text: *Nezpůsobilí pro uzavření manželství jsou, kdo z psychických důvodů nejsou schopni převzít podstatné manželské povinnosti.*

Psychické důvody uvedené v citovaném ustanovení nejsou blíže specifikovány, norma nepředepisuje ani žádnou kategorii psychické poruchy, například patologickou poruchu, odlišnou orientaci, anomálii. To připouští proto aplikaci důvodu neplatnosti s ohledem na ryze individuální situaci posuzované osoby bez ohledu na vžité kategorie.²⁷ Takovou psychickou příčinu lze spatřovat nejen ve vyloučení dobra potomstva například z objektivního důvodu opoždění ve vývoji, ale také při plné intelektuální vyspělosti na základě subjektivního vnitřního postoje, který se opírá o neschopnost plodit potomstvo s konkrétním partnerem;²⁸ způsob formulace uvedeného ustanovení však předpokládá, že i tato příčina – byť subjektivní – musí způsobovat objektivní neschopnost, nesmí se tedy jednat o překonatelnou těžkost.²⁹ Zjednodušeně řečeno musí být naplněna premisa, že byl dán manželský souhlas k nemožnému.³⁰

Je zřejmé, že může existovat neostrá hranice s důvodem neplatnosti podle již zmíněného kán. 1101 § 2 CIC. Hlavní rozlišovací kritérium pro výběr mezi oběma důvody se stává postoj vůle jednajících osoby. Zatímco simulace je kategorií subjektivní (subjektivně podmíněna je příčina i zamýšlený cíl/výsledek), v případě neplatnosti

²⁴ Podrobněji Polášek, F.: *Discretio iudicii*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1995. Str. 72 – 73.

²⁵ Klimeš, P., cit. dílo, str. 149.

²⁶ Viz k tomu Polášek, F., dílo citované v poznámce 24, str. 76 – 80, Lüdicke, K., *Eherecht*. Essen: Ludgerus Verlag Hubert Wingen, 1983. Str. 86.

²⁷ K tomu viz i Polášek, F., dílo citované v poznámce 24, str. 71 – 72.

²⁸ Viz Lüdicke, K., dílo citované v poznámce 26, str. 87.

²⁹ Srov. k tomu Jan Pavel II.: *Allocutio ad Rotae Romanae auditores coram admissos*, 5. února 1987, AAS 79 (1987) 1457

³⁰ Viz Klimeš, P., cit. dílo, str. 87 a násl. a zejména tam uvedená předkoncilní judikatura Římské rotý.

podle kán. 1095 °3 CIC musí být výsledek podmíněn objektivní příčinou, byť postihuje subjektivní vlastnosti nupturienta.

Existují však také další důvody, které – ač v nauce pravidelně nejsou spojovány s dobrem potomstva – mohou být spojeny s důvody již uvedenými především na základě skutkovém. Mezi těmito dalšími důvody lze spatřovat následující:

4. Kán. 1096 § 1 CIC

Text: *Ke vzniku manželského souhlasu je nutné, aby uzavírající strany alespoň věděly, že manželství je trvalé společenství mezi mužem a ženou, zaměřené k potomstvu, které vzniká na základě nějaké sexuální součinnosti.*

Aplikace tohoto neplatnostního důvodu se může jevit (zejména s ohledem na domněnku známosti předpokládaných skutečností po pubertě, jak ji stanoví kán. 1096 § 2 CIC evidentně ve shodě se statisticky převažující obvyklostí) jako nerealistická ve vztahu k dobru potomstva. Tím spíš, že zmíněné tři požadavky na znalost o manželství jsou formulovány velmi povšechně a minimalisticky. Ustanovení kán. 1096 § 1 CIC však nestanoví – obdobně jako kán. 1095 °3 CIC – žádné kvalitativní ani kvantitativní parametry příčin, které vedou k absenci či vadnosti poznávacích schopností. Vychází-li podstata úpravy kán. 1096 § 1 CIC z logiky přirozeného práva, že nelze slíbit, co stipulant nezná, lze tento neplatnostní důvod vztáhnout i na situace, kdy nupturient nemá představu o tom, že manželství je zaměřeno programově a esenciálně na plození potomstva a jeho výchovu (například pod vlivem ateistických představ o manželství jako funkčního svazku dvou osob).

Nauka však hovoří o typových příčinách, které mohou svědčit o nedostatku poznávacích schopností; patří mezi ně nedostatečná či bigotní výchova v rodině, narušené výchovné prostředí, mylné názory okolí na podstatu manželství, nenormální chování v době dokonání manželství (hrůza z pohlavního styku, jeho snášení proti vlastní vůli aj.) či přesvědčení, že se vykonáním pohlavního styku dopouští osoba těžkého hříchu.³¹

Na rozdíl od důvodu neplatnosti podle kán. 1095 °2 CIC však podle kán. 1096 § 1 může osoba být psychicky schopna správného úsudku, ale představa o manželství byla pod vlivem některé z uvedených nebo jiných okolností deformována. Procedurální úskalí v takovém případě bude spočívat ve schopnosti prokázat existenci takové skutečnosti prokazující neplatnostní důvod podle kán. 1096 § 1 CIC *pro foro externo*.

5. Kán. 1097 § 2 CIC

Text: *Omyl co do vlastnosti osoby, i když je příčinou smlouvy, zneplatňuje manželství jen v případě, když tato vlastní byla přímo a hlavně vyžadována.*

Pokud jde o omyl ve vlastnostech osoby, pracuje kanonické právo s principem, že neplatnost manželství nepůsobí. Citované ustanovení však reguluje výjimku z tohoto pravidla, a to pro případ, že je určitá vlastnost vyžadována.

Lze si například představit situaci, že nupturienti se rozhodovali pro uzavření sňatku. Byli plně srozuměni s tím, že manželství je svazek s parametry podle kán. 1055 § 1 CIC, tedy jde mj. o trvalé životní společenství muže a ženy, jehož cílem je plození potomků a jejich výchova. Jejich úsudek o manželských právech a povinnostech k tomu vedoucích byl správný, nijak objektivně i subjektivně nedeformovaný. V průběhu manželství se však mohla projevit neplodnost u jednoho z nich; to přirozeně vede k nemožnosti realizovat dobro potomstva. Tento *error in personam*

³¹ Viz Palla, J.: Manželský souhlas v současném kanonickém právu. Revue církevního práva č. 2/1999. Str. 107.

sám o sobě žádné kanonickoprávní důsledky nemá, pokud se na něj nevztahuje právě výjimka, kterou reguluje citovaný kán. 1097 § 2 CIC.

Skutkově není tento neplatnostní důvod složitý, je však složitý důkazně, neboť je třeba prokázat:³²

1. že nupturientovi na dané vlastnosti zásadním způsobem záleželo (vyžadoval ji), nebo že je přecitlivělý na defekt, který si v manželství nežádal (který odmítal),
2. že byl přesvědčen, že druhý nupturient požadavkům sub 1. vyhovuje,
3. že vyžadovaná/odmítaná vlastnost se u druhého nupturienta vyskytuje/nevyskytuje.

Vzhledem k tomu, že tyto prokazované skutečnosti (zejména pokud jde o okolnosti uvedené sub 1. a 2.) jsou především otázkou vzájemné komunikace mezi nupturienty, bude objektivní zjištění těchto okolností velmi náročné.

Error in personam se nemusí přitom týkat jen plodnosti, ale i jiných okolností se stejným účinkem – například jiný zdravotní či psychický problém ovlivňující schopnost plodit a vychovávat potomstvo. U psychických problémů je však třeba přirozeně se zabývat s tím, zda problém – bez spojení s vyžadováním přítomnosti/absence určité vlastnosti druhým nupturientem – sám o sobě nezpůsobuje neplatnost manželství např. podle kán. 1095 °2 či °3 CIC.

6. Kán. 1098 CIC

Text: Neplatně uzavírá manželství, kdo byla oklamán podvodem za účelem dosažení souhlasu, když se podvod týká nějaké vlastnosti druhé strany, a tato vlastnost může ze své povahy vážně narušit společenství manželského života.

Rovněž citované ustanovení pracuje s vadami ve vlastnostech osoby. Podstata tohoto ustanovení spočívá v nespravedlnosti požadavku manželství, ve vztahu k osobě, která by k němu byla přivedena podvodem.

Jako výchozí stav si lze například představit již zmíněnou otázku plodnosti. Aplikovat důvod neplatnosti podle kán. 1098 CIC by bylo možno, pokud by například partner – ač věděl o své neplodnosti – a vyvolal v druhém nupturientovi představu o své plodnosti, nebo jej ponechal v omylu, že je plodný. Takový důvod by zcela jistě determinoval existenčně předpoklad plození a výchovy potomstva.

Použití tohoto důvodu neplatnosti manželství je spojeno navíc s dalšími požadavky. Z obratu „...ze své povahy...“ lze odvodit, že posuzovaný *error in personam* musí být způsobilý narušit manželské soužití z hlediska objektivního, nestačí tedy jen subjektivní představa nupturienta; ta se bere v úvahu až druhotně³³. Slova „...může...narušit...“ na druhou stranu vedou podle svého objektivního sdělení, že k narušení reálně dojít nemusí, že je přítomen pouze potenciál k narušení.

IV. Závěrečná poznámka

Cílem tohoto příspěvku nebyl vyčerpávající náhled na problematiku dobra potomstva. Představuje spíše jen určité výchozí pozice k této otázce s očekáváním další diskuse.

³² Tak Němec, D.: Manželské právo katolické církve. Praha – Kostelní vydří: OP Krystal – Karmelitánské nakladatelství, 2006. Str. 101 – 102.

³³ Němec, D., cit. dílo, str. 103 a literatura tam uvedená.